

ПІДГОТОВКА ШКОЛЯРІВ ДО УЧАСТІ У ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ УЧНІВСЬКІЙ ОЛІМПІАДІ З БІОЛОГІЇ

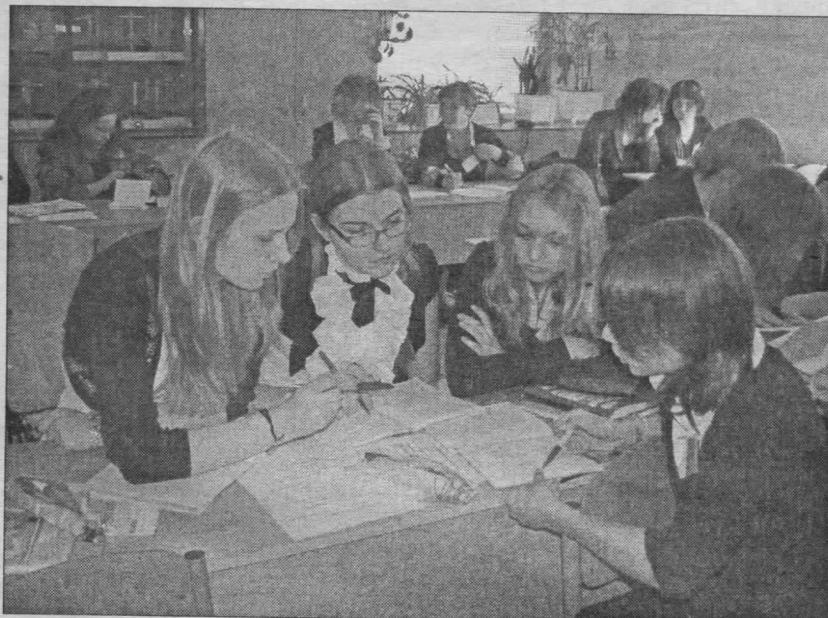
Предметні олімпіади спрямовані на забезпечення вибору подальшої професійної орієнтації старшокласників, їх життєвого шляху; вони розвивають індивідуальні особливості особистості учня; сприяють реалізації цілей профільної освіти. Олімпіади, як свідчить досвід, дають учням змогу перевірити й критично оцінити свій рівень знань і власні можливості, визначитися у виборі шляхів подального навчання.

Біологічні олімпіади з роками набувають усе більшого поширення серед школлярів. Удосконалюється їх форма організації, зміст завдань. Це дає змогу виявляти здібних, талановитих дітей, здатних осмислювати й пояснювати явища природи.

Для успішного виступу на олімпіаді школярам, безперечно, потрібна інтенсивна підготовка за індивідуальними програмами. Це пояснюється тим, що завдання заключних етапів включають матеріали, які виходять за межі навіть профільної освіти цього напряму. Особливість практичних турів олімпіад із біології — вміння працювати з обладнанням, здійснювати експерименти. Підготовка до III (міського) етапу полягає в тривалій підготовці кожного участника, що включає високий рівень володіння теоретичним матеріалом різних розділів шкільного курсу, а часто і суміжних дисциплін — хімії та фізики. Також необхідна грунтова самостійна робота учня із сучасною науковою літературою.

На початковому етапі вчителі орієнтують учнів на заняття біологією для зацікавленості предметом, займаються з ними додатково, готуючи до різних біологічних конкурсів. Зацікавити такими формами роботи значно легше школярів молодших та середніх класів, оскільки у старшокласників навчальний час часто завантажений іншими додатковими заняттями чи виховними заходами. Окрім цього, звісно, доцільно мати в кабінеті біології бібліотеку з різноманітною літе-

Світлана НАЗАРЕНКО, методист науково-методичного центру кафедри природничо-математичної освіти і технологій ППО КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, м. Київ

ратурою, збірниками наукових статей, методичною літературою.

Починати готувати зацікавлених у вивченні біології дітей слід із ознайомлення з живою природою на прикладі конкретних представників рослинного чи тваринного світу, а потім вже виділяти певні рівні організації живої матерії.

Починати підготовку учнів бажано в групі, де сформується дух колективізму, а для виявлення результативності роботи слід періодично застосовувати тестування. Такі завдання вчитель

може скласти самостійно або ж скористатися готовими, підвищеною складністі.

Слід постійно наголошувати на кінцевій меті таких занять — не тільки участь, а й перемога в олімпіадах різного рівня, загальне підвищення успішності з предмета.

Доцільно заохочувати дітей до участі в олімпіадах різними моральними стимулами — грамотами, подяками, відзнаками, похвальними листами тощо.

Заняття з учнями неможливі без спілкування з їхніми батьками.

Іноді батьки не підтримують прагнення дитини до розвитку в біологічному напрямі, бо вже визначили на «родинній нараді» її подальший життєвий шлях. Роль учителя в таких випадках — з'ясувати схильності і здібності дитини, професійні можливості застосування біологічних знань у реальному житті.

При підготовці дітей до участі в олімпіадах слід застосовувати випереджальне навчання, раціонально розподіляти час на повторення вивченого матеріалу. Опанування курсу «Біологія. 7» краще розпочинати з квіткових рослин, які їм найбільше відомі: розглянути їх анатомічну будову (клітини, тканини та органи), фізіологічні особливості (ріст, розмноження, розвиток, фотосинтез). Потім ознайомити з найпоширенішими представниками культурних та дикорослих рослин України, їх значенням у природі й житті людини. І тільки потім дати школярам елементарні знання про інші систематичні категорії — водорості, вищі спорові, голонасінні.

Важливе значення має проведення учнями дослідів у класі чи на природі, лабораторних робіт та екскурсій.

Завершуючи вивчення курсу, слід ознайомити учнів з екологічними особливостями рослин, рослинними угрупованнями, їх охороною, тобто ввести перше поняття про екологію.

За подібною схемою відбувається вивчення грибів, лишайників та прокаріотів.

Вивчення тваринного світу слід розпочинати з визначення особливостей організму тварин, порівняно з іншими організмами, насамперед із рослинами, а потім ознайомити з основними представниками типів і класів тварин у порядку ускладнення їх організації. Далі доцільно розглянути єдність тварин у біосфері, ввести поняття про природну зональність та угруповання тварин, біоценози й біогеоценози, основні типи між- та внутрішньовидових зв'язків. Теоретичний матеріал слід доповнити дослідами, екскурсіями, лабораторними роботами. У м. Києві екскурсійну роботу з учителями та школярами ведуть КП «Буди-

нок природи», Київський зоопарк, національні ботанічні сади, Науково-природничий музей АН України тощо.

Олімпіада з біології у м. Києві проходить щорічно за таким алгоритмом.

I етап відбувається, як правило, у жовтні-листопаді. Шкільні олімпіади дають змогу оцінити рівень знань та умінь школярів, виявити компетентних і здібних молодих біологів; формують науковий світогляд школярів; виховують самостійність, цілеспрямованість, творче ставлення до навчання, моральні якості учнів.

II етап — районний, його проводять у листопаді-грудні. До участі запрошуються переможці попереднього етапу за завчасно поданими заявками навчальних закладів. Роботи перевіряють члени журі, до складу якого входять висококваліфіковані вчителі біології району. Цей етап дає змогу оцінити, крім рівня знань учнів, ще й рівень викладання предмету в окремих закладах, якість навчально-виховного процесу.

III етап проходить у січні-лютому за завданнями, розробленими членами журі — працівниками Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка, Національного університету ім. М.П.Драгоманова. Теоретичний тур містить тести та кілька відкритих завдань. При підготовці завдань практичного туру береться до уваги наявність обладнання, можливість проведення експериментальної частини роботи.

Можна зазначити, що олімпіадний рух набуває великої популярності серед школярів міста. Це свідчить про зростання престижу предмета, поширення загальної біологічної освіченості учнів, їх прагнення продемонструвати свій рівень знань.

Кількість учасників відбірково-тренувальних зборів для участі в наступному турі може становити 25—35. Упродовж 2—3 тижнів після уроків вони безкоштовно займаються на базі ВНЗ та НДІ з викладачами і провідними спеціалістами у сфері біології.

Як свідчить досвід, на IV етапі Всеукраїнської олімпіади з

біології, крім теоретичних завдань, учасники повинні виконати певні практичні завдання, наприклад: із допомогою мікроскопа вивчити чи визначити запропоновані біологічні об'єкти; здійснити порівняльну характеристику будови й функцій різних організмів; дослідити функції різних організмів; здійснити спостереження за поведінкою тварин при різних умовах, природними явищами та їх впливом на рослин і тварин; розв'язати задачі з молекулярної біології, генетики, екології, фізіології; провести прості біохімічні реакції; дати екологічну характеристику виду з допомогою гербарію, муляжів, вологих препаратів, опудал чи живих організмів; виготовити тотальні препарати; з допомогою дихотомічних ключів визначити систематичне положення різних організмів; зробити морфологічний аналіз і опис біологічних об'єктів; описати виконану роботу чи проведене спостереження тощо.

Щоб підготувати здібних учнів м. Києва до успішної участі у IV етапі олімпіади, створено нові навчальні програми, що реалізуються на базі позашкільних закладів — Київського палацу дітей та юнацтва і Національного еколого-натуралистичного центру. Позашкільні заклади відіграють важливу роль у залученні школярів міста до додаткової біологічної діяльності та підвищенні результативності їх виступів на олімпіаді.

Використана література

1. Ващенко Л.С. Методичні засади організації біологічних олімпіад учнів 8—11 класів загальноосвітніх навчальних закладів: Автореферат на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук. — К.: Інститут педагогіки АПНУ, 2003.

2. Кремінський Б.Г. Організація та проведення всеукраїнських учнівських олімпіад і турнірів: Метод. рекомендації. — К., 2001.

3. Порадник методиста: Організація та проведення II (районного) етапу всеукраїнських учнівських олімпіад у м. Києві / Редкол.: З.Ф.Сіверс, Е.В.Белкіна та ін. — К.: КМІУВ ім. Б.Грінченка, 2001.

